

**REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT
CU TEMA:
„PRINCIPIILE DREPTULUI COMUNITAR AL MEDIULUI”**

**Conducător științific - Prof. univ. dr. MIRCEA DUȚU – BUZURA
Doctorand – VRÎNCEANU (COBZARU) I. Angelica**

Parcurgem o etapă în care societatea se confruntă cu fenomene ecologice distructive care impun soluții cât mai rapide și mai eficiente. Încălzirea globală, schimbările climaterice, poluarea aerului, a apei, a solului și subsolului, invazia deșeurilor și a organismelor modificate genetic, scăderea drastică a biodiversității, sunt doar câteva dintre cele mai acute probleme care trebuie ținute în frâu prin măsuri de protecție, conservare și ameliorare a mediului.

Lucrarea intitulată „Principiile dreptului comunitar al mediului” și-a propus ca obiectiv principal realizarea unei analize atente a evoluției principiilor de drept al mediului la nivelul celor trei ordini juridice – națională, comunitară și internațională. Trebuie evidențiat faptul că problematica principiilor la nivel comunitar a fost analizată cel mai detaliat, ca o consecință firească a faptului că aceasta constituie însăși temeiul prezentei lucrări de doctorat.

Toate aspectele de mediu care trebuie protejate, conservate și ameliorate, pot fi controlate doar dacă există un sistem legislativ bine încheiat. Din acest punct de vedere, în domeniul dreptului mediului cadrul juridic specific s-a format rapid fiind absolut necesar pentru rezolvarea problemelor ecologice presante.

În același ritm alert s-au cristalizat și principiile de drept al mediului care constituie osatura întregului domeniu. De multe ori, atunci când nu există norme juridice specifice pentru a rezolva o anumită situație, se aplică principiile de drept dat fiind caracterul lor de idei generale, călăuzitoare și diriguitoare ale domeniului.

Un principiu este un început în plan ideal sau o sursă de acțiune. Principiile sunt acele idei de bază, unanim acceptate, ca bază a raționamentelor într-un anumit domeniu. Formularea principiilor constituie prima etapă a existenței acestora pentru că ele capătă forță doar în momentul în care sunt recunoscute și consacrate. Legiuitorul are obligația de a stabili în cadrul unor acte normative conținutul principiilor, însă aplicarea lor nu este posibilă decât în momentul în care puterea executivă, mai exact Guvernul, stabilește setul de măsuri necesare pentru punerea lor în practică.

Mult timp problemele de mediu au fost rezolvate pe baza unei răspunderi civile de mediu, iar o răspundere specifică s-a format abia după ce a fost conștientizată „criza de mediu” și s-a trecut la conturarea sancțiunilor aplicabile prejudiciilor ecologice.

Lucrarea „Principiile dreptului comunitar al mediului” are nota sa de interes în primul rând prin noutatea informațiilor teoretice, dar mai ales prin datele privitoare evoluția jurisprudenței de mediu aflată în plină perioadă de formare și aprofundare. Prea puține cazuri „celebre” de jurisprudență de mediu există până în acest moment, fapt ce pune în evidență ineditul problematicii principiilor de drept al mediului, pe de o parte, și inerția existentă în procesul de demarare a acțiunilor în instanță având ca temei juridic prejudiciile de mediu, pe de altă parte.

Motivația realizării prezentei teze a plecat de la un fapt obiectiv: principiile de drept comunitar al mediului nu au fost supuse analizei decât într-un număr relativ restrâns de lucrări științifice și articole. Deși problemele de mediu se află în prim planul preocupărilor de dată recentă, doctrina și jurisprudența de mediu sunt încă în etapa de formare și consolidare.

Principiile dreptului mediului, în general și cele ale dreptului comunitar, în special, constituie un subiect interesant, actual și deschis cercetării, tocmai din lipsa unui număr prea mare de lucrări de specialitate. Cu alte cuvinte, ne situăm pe un tărâm explorat doar în procent foarte mic. Mai mult decât atât, pe parcursul realizării tezei de doctorat, am avut plăcuta surpriză de a fi martor al schimbărilor survenite în evoluția principiilor. Un exemplu cert îl reprezintă hotărârile din jurisprudența franceză de mediu de dată foarte recentă (2008 – 2009) date de către judecător în cazul prejudiciilor aduse prin amplasarea antenelor rele în proximitatea unor locuințe. Aceste hotărâri constituie precedent juridic care cu siguranță va deschide un nou drum și o altă perspectivă evoluției principiilor de drept comunitar al mediului.

Principiile reprezintă osatura unui domeniu, dar cu toate acestea garantarea principiilor nu asigură aplicarea lor la persoanele fizice și juridice. Pentru dreptul mediului, noțiunea de principiu a evoluat pe fondul creșterii importanței reglementărilor privind protecția, conservarea și ameliorarea mediului. La rândul lor, reglementările au fost impulsionate să se formeze și să se dezvolte de situația de criză ecologică care a necesitat măsuri legislative cât mai urgente.

Conceptul de "**principiu fundamental**" de drept are mai multe accepțiuni ce diferă de la un sistem juridic la altul, de la o ramură de drept la alta. Ineditul pe care îl aduce noțiunea de principiu în dreptul mediului rezidă din conținutul său diferit în funcție de ordinea juridică la care se raportează:

În dreptul național, principiile sunt consacrate expres ca reguli de drept pozitiv și li se conferă statutul de norme de conduită de maximă generalitate și universalitate, obligatorii în domeniul respectiv.

În dreptul comunitar al mediului, principiile au un statut intermediar nefiind reguli juridice depline și direct aplicabile, ci mai degrabă linii directoare pe care comunitatea trebuie să-și fondeze politica de mediu în general și actele legislative în special.

În dreptul internațional al mediului, conceptul de principiu rămâne imprecis, fiind utilizat cel mai frecvent pentru a desemna o constantă evidentă, o realitate pertinentă, concluziile unei analize și norme generale obligatorii.

În funcție de amploarea și de influența lor asupra conținutului ansamblului reglementărilor juridice de mediu, principiile acestei ramuri de drept pot fi grupate în două categorii: **principii fundamentale** și **principii generale** (subsidiare primei categorii).

Criteriul după care s-a realizat această clasificare este cel referitor la amploarea și influența principiilor asupra conținutului ansamblului reglementărilor juridice de mediu.

Principiile fundamentale se regăsesc consacrate la toate nivelurile dreptului mediului, național, regional (comunitar), internațional, și privesc întregul său conținut constituind osatura care îi conferă unitate, coerență, stabilitate și unicitate.

Din categoria principiilor fundamentale fac parte principiile: *prevenirii, precauției, protecției mediului, conservării mediului, ameliorării calității mediului, „poluatorul plătește”, răspunderea de mediu și principiile participării umane (dreptul omului la un mediu sănătos).*

Principiile generale sunt consacrate la nivelul dreptului mediului și domină materiile tradiționale ale acestuia, dreptul intern, dreptul comunitar și dreptul internațional, și exprimă specificul acestora. Principiile generale sunt :

- **în dreptul comunitar sunt principii generale** : principiul corectării cu prioritate la sursă a atingerilor aduse mediului; principiul integrării considerentelor ecologice în toate politicile comunitare; principiul subsidiarității;
- **în dreptul internațional sunt principii generale (specifice)**: principiul cooperării, obligația statelor de a soluționa pe cale pașnică diferendele în materie, principiul responsabilității comune, dar diferențiate a statelor, răspunderea statelor pentru pagubele aduse mediului, îndatorirea de asistență ecologică, etc.
- **în dreptul intern principiile care stau la baza politicii de mediu în România sunt**: principiul integrării cerințelor de mediu în celelalte politici sectoriale; principiul precauției în luarea deciziei; principiul acțiunii preventive; principiul reținerii poluanților la sursă; principiul “poluatorul” plătește; principiul conservării biodiversității și a ecosistemelor specifice cadrului biogeografic natural; utilizarea durabilă a resurselor naturale; informarea și participarea publicului la luarea deciziilor, precum și accesul la justiție în probleme de mediu; dezvoltarea colaborării internaționale pentru protecția mediului.

Principiile de drept comunitar al mediului au fost consacrate pentru prima dată, într-o formă embrionară, în cadrul celor cinci programe de acțiune. Din anul 1973 și până în prezent, în cadrul CEE și ulterior în UE, au fost adoptate 6 programe de acțiune plurianuale care au avut un rol semnificativ în crearea politicii comunitare de protecție și ameliorare a mediului.

Ideea directoare a acestor documente programatoare o reprezintă ameliorarea calității și cadrului de viață, la care se adaugă necesitatea ca generațiile prezente să transmită generațiilor viitoare un mediu “care să asigure curățenia și calitatea vieții” (idee exprimată în cel de-al V-lea Program de acțiune).

Primul program de acțiune (1973 – 1976) definea principiile de bază ale politicii de mediu. Este vorba de principiul acțiunii preventive și de principiul “poluatorul plătește”, pe care actualmente le regăsim consacrate la nivelul celor trei ordini juridice ca principii fundamentale.

Al doilea program de acțiune (1977 – 1981) a continuat preocupările de identificare a gravelor probleme ridicate de poluare și a enunțat 11 principii care au fost preluate și în programele de acțiune care au urmat, printre care se numără principiul prevenirii, principiul “poluatorul plătește”, principiul subsidiarității, principiul protecției mediului, principiul promovării educației ecologice.

Cel de-al treilea program de acțiune (1983 – 1986) a stabilit pentru prima dată prioritățile acțiunii comunitare în domeniul protecției mediului și a introdus o serie de noi concepte, precum: integrarea aspectelor ecologice în celelalte politici comunitare, abordarea preventivă, etc. Începând cu acest program, accentul a fost pus pe două principii fundamentale: al prevenirii și al protecției mediului.

Cel de-al patrulea program de acțiune (1987 – 1992) a urmărit să facă din protecția mediului un element esențial al oricărei politici comunitare economice și sociale. Activitățile considerate prioritare constau în : aplicarea completă și eficace a legislației comunitare în vigoare; controlul impactului asupra mediului al tuturor substanțelor și surselor de poluare; accesul mai bun la informarea pentru public și mai buna difuzare a informației; crearea de locuri de muncă.

Al cincilea program de acțiune (1993 – 2000), intitulat sugestiv “Către o dezvoltare durabilă”, vine în prelungirea documentului anterior, însă cu o abordare diferită a problemelor de mediu.

Al cincilea program de acțiune stabilește cele șase elemente ale acțiunilor dezvoltării durabile la nivelul Uniunii Europene: integrarea considerentelor de mediu în celelalte politici; realizarea parteneriatului între Uniunea Europeană, statele membre, lumea afacerilor și public, precum și responsabilități împărțite; lărgirea evantaiului de instrumente ale politicii de mediu: impozite, subvenții, acorduri ferme; schimbarea schemelor de consum și de producție; punerea în operă și aplicarea legislației europene de către statele membre, întreprinderi etc.; cooperarea internațională în cadrul „Agendei 21” a Națiunilor Unite și a celui de-al cincilea program de acțiune în domeniul mediului.

Documentul promovează ca principii, dezvoltarea durabilă, recurgerea la măsuri preventive și răspunderea împărțită, enunțate în Tratatul de la Maastricht.

Cel de-al șaselea program de acțiune (în curs), intitulat “Mediul 2010, viitorul nostru, alegerea noastră”, adoptat în 2002, este perceput ca un instrument sectorial. Documentul prevede că toate politicile economice trebuie să conveargă cu respectarea priorităților definite: lupta împotriva schimbărilor climatice, protecția naturii, conservarea biodiversității, legătura mediu/sănătate, utilizarea durabilă a resurselor naturale și gestiunea durabilă a deșeurilor.

Studiul evoluției principiilor dreptului mediului în lucrarea de doctorat „**Principiile dreptului comunitar al mediului**” urmărește consecvent traseul parcurs de politica globală de mediu referitoare la protecția, conservarea și ameliorarea mediului, din faza de debut și până în perioada pe care o parcurgem, deci de la faza incipientă când doar se conturau ideile de prevenire, precauție, dezvoltare durabilă, conservare, protecție și ameliorare a mediului și până la transformarea acestor idei în adevărate direcții de acțiune, unele dintre ele cu aplicabilitate și consecințe juridice.

Întreaga lucrare își polarizează conținutul în jurul noțiunii de “principiu de drept” al mediului, fie el principiu general sau fundamental, fie principiu de drept intern, comunitar sau internațional. Prezentarea detaliată a principiilor scoate în evidență ideea necesității existenței unor astfel de idei diriguitoare ale domeniului care nu trebuie doar exprimate, ci și transpuse în practică.

Un atare demers de identificare și de prezentare a principiilor de drept al mediului în general, și a principiilor de drept comunitar al mediului, în special, are o largă relevanță în contextul actual, din mai multe considerente:

- caracterul de noutate a noțiunilor prezentate;
- înțelegerea importanței transpunerii și implementării principiilor de drept comunitar în mod unitar, în toate statele comunitare;
- conștientizarea importanței abordării cu mai multă competență a problemelor de mediu pentru a putea ajuta la reconcilierea omului cu natura.

Prevenirea, precauția și dezvoltarea durabilă sunt concepte deosebit de novatoare care au schimbat gândirea caracterizată de inerție care plana până nu demult față de problemele de mediu.

A fi precaut, deci a lua măsuri de protecție a mediului chiar și în cazul unui risc incert, a fi preventiv, adică a preîntâmpina orice prejudiciu adus resurselor, a conserva resursele existente, a proteja natura, a ameliora datul natural și a plăti pentru poluarea produsă, reprezintă în acest moment cele șase direcții principale de acțiune la nivel comunitar, dar și internațional, prin care se realizează politica de mediu globală.

De la idee la principiu, evoluția principiilor de drept al mediului, fie ele naționale, comunitare sau internaționale, a cunoscut mai multe etape succesive, însă finalitatea a fost atinsă în acest moment deoarece aceste principii sunt consacrate în legi.

Pasul următor care trebuie făcut este acela al implementării principiilor în plan real și al transpunerii acestora în practica de mediu a tuturor statelor pentru obținerea unor rezultate mai evidente în politica ecologică mondială.

O trăsătură aparte a principiilor de drept comunitar al mediului o reprezintă faptul că acestea sunt aplicate în toate țările comunitare care au devenit membre ale Uniunii Europene.

Lucrarea intitulată "**Principiile dreptului comunitar al mediului**" este structurată pe șase capitole, dintre care printre cinci capitole reprezintă un demers teoretic exhaustiv cu privire la evoluția principiilor de drept, în general, și a celor de drept al mediului, în special; al șaselea capitol se constituie într-un studiu de caz care abordează problematica principiilor prevenirii și precauției în jurisprudența de mediu și în problematica organismelor modificate genetic.

Capitolul I intitulat „*Noțiunea de principiu în drept*” realizează o analiză privitoare la originea noțiunii de „principiu”, din punct de vedere istoric și cronologic, de la debutul apariției sale ca idee și până la momentul consacrării în acte normative. Pentru o mai bună structurare a conceptelor și ideilor conținute în cadrul capitolului, datele au fost organizate pe trei direcții, aferente celor trei ordini juridice distincte: națională, comunitară și internațională. La nivel intern (național) principiile sunt prezentate tot după o formulă sistematizată, în sensul delimitării principiilor de drept intern privat și a celor de drept intern public.

Capitolul II - „*Caracteristicile noțiunii de „principiu” în dreptul mediului*” - se ocupă în mod strict de conceptul de principiu ca noțiune distinctă în cadrul dreptului mediului, la nivel național, comunitar, cât și internațional. Prezentul capitol, realizează o trecere în revistă a principalelor trăsături ale noțiunii de „principiu” într-un domeniu de cercetare relativ nou, și anume cel al problematicii protecției, conservării și ameliorării mediului.

La nivel comunitar, principiile de drept comunitar al mediului sunt prezentate plecând de la enunțarea acestora în cadrul Programelor de acțiune pe probleme de mediu, când aveau doar valoarea unor idei cu caracter pur declarativ.

În ceea ce privește noțiunea de „principiu” la nivel internațional, este de remarcat faptul că aici își au originea o mare parte dintre principiile de drept al mediului. Consacrate mai întâi în cadrul celor două Conferințe pe probleme de mediu – Conferința de la Stockholm și Conferința de la Rio de Janeiro -, aceste principii au fost preluate, cu timpul, atât la nivel național, cât și în politica comunitară de mediu.

Cel de-al III-lea capitol – „*Principiile fundamentale ale dreptului comunitar al mediului*” - debutează cu o succintă prezentare a evoluției dreptului comunitar al mediului ca ramură distinctă în sistemul juridic actual, după care se trece la analiza propriu – zisă a principiilor fundamentale de drept comunitar al mediului.

Întrucât problematica principiilor dreptului mediului la nivel comunitar este deosebit de complexă, prezentarea acestora se întinde pe parcursul a trei capitole. În cadrul Capitolului III sunt prezentate doar principiile fundamentale ale dreptului comunitar al mediului, și anume: principiul prevenirii degradării mediului; principiul precauției; principiul conservării mediului; principiul protecției mediului; principiul ameliorării mediului; principiul „poluatorul plătește” și răspunderea de mediu și principiul participării umane (dreptul fundamental al omului la un mediu sănătos).

În **Capitolul al IV-lea** intitulat *"Principiile generale ale dreptului comunitar al mediului"* se continuă studiul privind principiile consacrate la nivel comunitar. Astfel, sunt supuse atenției următoarele trei principii: principiul subsidiarității, principiul corectării cu prioritate la sursă a poluării mediului și principiul integrării considerațiilor ecologice în toate politicile comunitare.

Capitolului V intitulat *"Principiile formulate în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene"* este dedicat prezentării celor trei principii care s-au format din practica Curții : protecția mediului exprimă un interes esențial și prioritar; libertatea statelor de a stabili norme proprii; fundamentul juridic al directivelor comunitare în materie de mediu. Întrucât doctrina este foarte săracă în referințe privitoare la conținutul celor trei principii, s-a apelat la exemplificarea jurisprudenței Curții de Justiție a Uniunii Europene privitoare la aplicabilitatea celor trei principii.

Capitolul VI se constituie într-un *"Studiu de caz privind aplicabilitatea principiului prevenirii și al principiului precauției în problematica comunitară de mediu"*. În cadrul studiului s-a urmărit modul în care principiul precauției și principiul prevenirii sunt aplicate într-un domeniu nou și controversat, cel al organismelor modificate genetic (OMG).

Întregul studiu trece prin filtrul analizei problematica organismelor modificate genetic la nivel comunitar, avantajele, riscurile și dezavantajele folosirii biotehnologiei, precum și legătura dintre precauție și prevenire, pe de o parte, și organismele modificate genetic, pe de altă parte. De asemenea, studiul surprinde aspecte referitoare la transpunerea în practica franceză a conținutului principiilor prevenirii și precauției, evidențiate prin exemple concrete privind aplicabilitatea precauției în problematica riscurilor naturale și a riscurilor tehnologice, a principiului precauției în dreptul pozitiv și în jurisprudența franceză.

Ce aduce nou lucrarea:

- În primul rând a fost realizată o analiză a noțiunii de "principiu de drept" al mediului în plan național, comunitar și internațional, cu precădere la nivel comunitar:
- În al doilea rând a fost realizat un studiu de caz privitor la modul în care sunt aplicate unele principii de drept al mediului în practică – este vorba de principiul precauției și al prevenirii din perspectiva problematicii organismelor modificate genetic.
- În al treilea au fost analizate o serie de cazuri din jurisprudența comunitară de mediu, deosebit de relevantă pentru a demonstra evoluția domeniului, exploatând în acest sens surse bibliografice din literatura de specialitate franceză, engleză, spaniolă, italiană.
- În al patrulea rând a fost sugerată o altfel de perspectivă de rezolvare a problemelor actuale, de pe alte poziții, mai precaute și mai atente la orice fel de prejudiciu care ar putea afecta mediul, dezvoltarea durabilă, generațiile prezente și viitoare.

Studiul se încheie cu prezentarea unor **propuneri** privind o mai bună aplicabilitate a principiilor de drept comunitar al mediului, dintr-o perspectivă personală:

Propuneri pentru o mai bună aplicabilitate a principiului prevenirii:

- realizarea unei informări mai temeinice și mai eficiente a populației cu privire la necesitatea prevenirii pagubelor de mediu. Informarea trebuie să fie cât mai complexă și să realizeze într-un sens dublu:
  - a. informarea de tip administrativ cu privire la beneficiile unei atitudini preventive pe termen lung față de mediu. În ultimii ani, politica de mediu în statele

comunitare a cunoscut o adevărată ascensiune. Multe dintre principiile de drept al mediului au apărut la nivel comunitar. Astfel, principiile generale (principiul subsidiarității, principiul integrării considerațiilor ecologice în toate politicile comunitare și principiul corectării cu prioritate la sursă a poluării mediului) și principiile formulate în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene (protecția mediului exprimă un interes esențial și prioritar; libertatea statelor de a stabili norme proprii și fundamentul juridic al directivelor comunitare în materie de mediu) s-au format chiar în cadrul comunitar, sunt specifice acestuia și se poate conchide că a existat și există o preocupare reală pentru problemele de mediu, atât la nivel teoretic, cât și practic. Informarea administrativă este realizată la un nivel corespunzător, deci cei implicați în domeniul administrativ cunosc acest principiu și chiar îl susțin prin politici adecvate. La nivel comunitar, prevenția s-a realizat foarte eficient în domeniul protecției naturii, precum și în alte probleme adiacente acestuia sau care au incidențe cu acesta (agricultură, industrie, sănătate, viață privată, de familie, dreptul la domiciliu, vânătoarea, activitățile de loisir, etc.). Legat de prevenția la nivel comunitar există o serie de instrumente economice și fiscale de protecție a mediului, care sunt aplicate temeinic și cu bune rezultate, mai ales în unele state europene (comunitare).

- b. informarea publicului (a cetățenilor) cu privire la rolul pe care îl poate juca procesul de eficientizare a ideii de prevenire. Fiecare cetățean poate contribui la îmbunătățirea stării mediului. Iată câteva idei simple pe care le poate aplica oricine pentru prevenirea acțiunilor cu impact negativ asupra mediului:
- ✓ folosirea mai rațională a resurselor de apă și de energie electrică;
  - ✓ depozitarea deșeurilor produse în urma activităților casnice în mod corespunzător, respectând politica de strângere și de reciclare a acestora;
  - ✓ folosirea carburanților ecologici, în detrimentul celor cu plumb;
  - ✓ renunțarea la mașini și întoarcerea la alte mijloace de transport mai puțin poluante (biciclete, motoscutere, transport în comun, etc.);
  - ✓ revigorarea agriculturii tradiționale, în detrimentul producțiilor transgenice, care pot avea un impact negativ asupra sănătății umane și a calității mediului;
  - ✓ încurajarea liberei inițiative în domenii care țin de ecologie (ex. benzinării ecologice, restaurante ecologice, produse ecologice, magazine ecologice, orașe ecologice, etc.);
  - ✓ plantări, împăduriri, reîmpăduriri.
- crearea în instituțiile publice și private, a unor compartimente speciale care să se ocupe de aspectele cele mai noi din domeniul ecologic. Compartimentul s-ar putea denumi „Compartiment de educație ecologică”, și ar trebui să se ocupe de realizarea planului de prevenire, precauție, situații de urgență, calamități și de informare a publicului cu privire la mediu;
  - crearea unei baze de date on-line care să conțină informații utile pentru instituții, dar și pentru public (cetățeni), cu privire la noutățile de mediu și la problemele cu care acesta se confruntă;
  - crearea unui sistem cât mai rapid de notificare și prevenire în caz de urgență a unor evenimente ecologice ce pot prejudicia mediul, care să funcționeze între statele lumii (deci și la nivel comunitar)

Propuneri pentru mai buna aplicabilitate a principiului precauției:

- extinderea domeniilor în care principiul precauției se poate aplica, altele decât cele în care este deja cunoscut și aplicat (medicină, agricultură, protecția mediului). Precauția, împreună cu prevenirea pot fi aplicate în aproape toate domeniile de activitate și pot deveni principii universale. Precauția și prevenirea pot fi aplicate în cadrul științelor juridice (în dreptul administrativ, dreptul penal, dreptul constituțional), precum și în alte domenii (agricultură, industrie, cercetare, alimentație publică, medicină, învățământ);
- informarea publicului cu privire la rolul precauției și al prevenirii în realizarea politicii de mediu și nu numai; precauția poate deveni un principiu de viață, putându-se aplica chiar și în rezolvarea unor probleme ce țin de siguranța familiei, a copilului, a liberei circulații, etc.

Propuneri pentru mai buna aplicabilitate a principiilor protecției, conservării și ameliorării mediului:

- menținerea rolului celor trei principii în procesul de realizare a politicii de mediu;
- stabilitatea celor trei principii nu trebuie să reprezinte o lipsă a dinamismului acestor principii, de unde rezultă necesitatea actualizării la anumite intervale de timp a sensului acestora, prin reînnoirea strategiilor, planurilor, măsurilor și soluțiilor de realizare a politicii comunitare de mediu.

Propuneri pentru mai buna aplicabilitate a principiului „poluatorul plătește”:

- conlucrarea mai strânsă între diferite instituții ale statului pentru aplicarea principiului „poluatorul plătește”, precum și a altor sisteme de pedeapsă (de natură administrativă, penală, contravențională, etc.);
- stabilirea unor standarde ”antipoluare” care să vină în sprijinul tuturor agenților poluatori.

Propuneri pentru mai buna aplicabilitate a principiului corectării cu prioritate la sursă :

- lărgirea cadrului de aplicabilitate a principiului la nivel comunitar, cât și la nivel internațional;
- folosirea sensului principiului în rezolvarea cazurilor din jurisprudența de mediu.

Propuneri pentru mai buna aplicabilitate a principiului integrării cerințelor ecologice în toate politicile comunitare: :

- lărgirea ariei de aplicabilitate a principiului;
- mai buna înțelegere de către oficiali și de către populație a rolului unui astfel de principiu integrator;
- evoluția ideii de „integrare” de la stadiul de principiu, în sensul de idee de bază a domeniului, la un principiu cu efecte juridice.

Propuneri pentru mai buna aplicabilitate a principiului subsidiarității:

- depășirea situațiilor de „supranaționalitate”, în sensul ca statele comunitare să fie mai deschise la soluții conforme principiului subsidiarității și să apeleze la cadrul național doar atunci când se consideră mai optim pentru rezolvarea unei probleme (de cele mai multe ori, problemele de mediu depășesc granițele unui stat și politica cea mai adecvată este cea comunitară, respectiv internațională);

Alte propuneri pentru o aplicabilitate mai eficientă a principiilor de drept comunitar al mediului:

a. Inițiativa legislativă:

Deși în legislațiile statelor comunitare sunt prevăzute principiile fundamentale de drept al mediului într-o formulare aproximativ identică sau asemănătoare, acest aspect ar putea fi îmbunătățit prin realizarea unei uniformități de exprimare și de abordare a acestora.

De aceea, propun o inițiativă legislativă privind consacrarea unitară a principiilor de drept comunitar al mediului. Această inițiativă ar putea aduce un plus de eficiență și o recunoaștere mai adecvată a locului și rolului principiilor dreptului comunitar al mediului în societatea actuală.

Acest act normativ ar trebui să înceapă cu reglementarea omogenă a principiilor fundamentale de drept comunitar al mediului, să continue cu principiile generale ale dreptului mediului și să se încheie cu principiile formulate în jurisprudența Curții de Justiție a Uniunii Europene.

Sugerez o asemenea propunere de inițiativă legislativă a unui proiect de lege care să se refere la uniformizarea principiilor de drept comunitar al mediului, întrucât, deși formulările principiului seamănă din punct de vedere al conținutului, diferă foarte mult din punct de vedere al aplicării acestora de la un stat la altul.

b. Formarea judecătorilor de mediu la nivelul statelor comunitare

Una dintre problemele specifice practicii judiciare în domeniul protecției mediului este lipsa judecătorilor specializați în probleme de mediu. Ca dovadă a lipsei unor specialiști în practica jurisprudențială de mediu stă faptul că, de foarte multe ori, se apelează la normele juridice din domenii juridice tradiționale pentru soluționarea unor cazuri din domeniul ecologic. Foarte mult timp, răspunderea juridică pentru daune aduse mediului a avut la bază cadrul juridic din dreptul civil, mergându-se deci, pe o interpretare din perspectiva civilă a unor fapte de natură ecologică.

La nivel comunitar sunt țări unde se pune un mare accent pe formarea continuă a judecătorilor, fiind pregătiți pentru „confruntarea” cu orice fel de probleme, inclusiv a celor de mediu. Spania, Irlanda, Lituania, Polonia, Marea Britanie și Slovenia cunosc ipotezele unei formări continue obligatorii. În celelalte țări, pentru magistrații numiți definitiv, formarea este facultativă. Ea nu este, de regulă, luată în considerare – sau prea puțin – la o promovare sau la o alegere de funcții, în afară de Germania și de Spania (un proiect destinat să facă formarea obligatorie și de creare a unui sistem de avansare este în lucru în Franța).

Finalizarea lucrării de doctorat **”Principiile dreptului comunitar al mediului”** a parcurs toate etapele firești ale unui studiu care a constatat în supunerea noțiunii de ”principiu” tuturor formelor de analiză, pornind de la noțiunea de ”principiu” în general continuând cu noțiunea de ”principiu” în drept la nivel dreptul intern, comunitar și internațional, și culminând cu aplicabilitatea principiilor comunitare în practica organismelor modificate genetic.

Lucrarea a analizat o serie de noțiuni și concepte pe care le-aș clasifica drept „inedite” și deschise cercetării din domeniul dreptului mediului, întrucât ea a fost preocupată să surprindă elementele esențiale ale problematicii principiilor de drept comunitar. Sediul materiei de drept comunitar al mediului este în plină etapă de definire și consacrare, iar principiile se află la început de drum din perspectivă jurisprudențială.

Principiile generale și principiile formulate în jurisprudența comunitară de mediu sunt încă în curs de aprofundare. Poate tocmai de aceea, mai ales în cazul principiilor formulate în jurisprudența de mediu, și bibliografia a fost mai greu de

găsit, neexistând încă date suficiente care să susțină modul în care acestea funcționează în practică.

Caracterul de noutate al lucrării este dat și de problematica supusă analizei în cadrul studiului de caz privitor la aplicabilitatea principiilor prevenirii și al precauției în domeniul organismelor modificate genetic. Biotehnologiile moderne sunt un subiect actual controversat, aflat încă sub semnul incertitudinii, a părerilor „pro” și „contra”, și doar trecerea timpului și cercetarea științifică ne vor arăta cât a fost de bine sau de rău atunci când s-au demarat activitățile de modificare genetică a unor organisme.

De aceea, mi se pare impropriu să afirm faptul că lucrarea este finalizată, întrucât multe dintre datele prezentate sunt încă deosebit de actuale, se petrec acum și se definitivează, astfel încât rămâne o lucrare cu final deschis. Există loc pentru o revenire atunci când datele științifice ne vor permite noi concluzii privitoare la evoluția principiilor de drept comunitar al mediului și a organismelor modificate genetic. Studiul a surprins evoluția acestora doar până la acest moment, pe baza datelor din doctrină și din jurisprudență, și sperăm că tot ceea ce se va întâmpla pe viitor pe tărâm ecologic va ajuta la ameliorarea sau chiar la stoparea stării de criză a mediului.